

דהיינו אם בן הוא והמיתן אותו, וכל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, ושפיר הביא כאן רש"י מקור נוסף לב' כוסות.

אמנם רש"י במשנה הוצרך להביא הטעם של ד' לשונות גאולה, דאילו משום ג' כוסות שנאמרה בפסוק והד' משום ברכת המזון, א"כ מ"ט תנן דאפילו עני המתפרנס מן התמחוי לא יפחתו לו מד' כוסות, ואילו כל השנה אין נותנין לו כוס לברכת המזון, וע"כ דהתנא סמך את דינו על הא דד' לשונות גאולה. וסיים שם דלפ"ז יוצא לנו דין חדש, דאשה המקבלת מן התמחוי אין גבאי צדקה חייבים ליתן לה מן התמחוי רק ג' כוסות. וע"ש בשדי חמד מש"כ על דבריו.

★★

הש"ה בבגדי ישע (על המרדכי) תירץ הסתירה ברש"י, דאי משום ד' לשונות גאולה הו"א דיקח ד' לחמים וכמו שהקשה המרדכי, וע"כ הוצרך גם להא דהוזכרו ג' כוסות בקראי בשר המשקים שמרמזים לכוסות, ומשום ג' כוסות המוזכרים אצל שר המשקים לחוד לא הוי שמעינן כלום, דמאן לימא לן דיקח דבר כנגדן מאחר דאין רומזין על גאולת ישראל ממצרים, ועוד דשמא שלש כוסות כוללין כוס של ברכת המזון, אבל השתא דידיענין מד' לשונות של גאולה דצריך ליקח ד', תיקנו חז"ל ד' כוסות מאחר שהן נזכרין אצל גאולת יוסף.

ועי' בשדי חמד (מערכת חמץ ומצה סט"ו ו') שתמה על מש"כ הבגדי ישע דכוסות האמורים אצל פרעה אינן מרמזין על גאולת מצרים, דבהדיא דרשו חז"ל [ע"ש בבב"ר] דיוסף נתבשר ע"י חלומו של שר המשקים על גאולת מצרים.

דף ק"ח ע"ב

בגמ': שאף הן היו באותו הנס.

כתבו התוס' דהא דנשים פטורות מסוכה אע"ג דאף הן היו באותו הנס של כי בסוכות הושבתי, דאין מתחייבין בסברא זו רק במצוה דרבנן וכד' כוסות וחנוכה ופורים, אבל לא מצוה דאורייתא. השדי חמד (סוף מערכת חמץ ומצה) הביא מספר כפי אהרן שכתב דלפי תירוץ תוס' הכי נמי דאין נשים חייבות במצות הגדה של פסח, שהרי והגדת הוא מצוה דאורייתא שהזמן גרמא, ובמצוה דאורייתא אין נשים מתחייבות מחמת הא דאף הן היו באותו נס, וע"כ כתב שם דלפי

בגמ': דאמר ריב"ל השמש שאכל כזית מצה כשהוא מיסב יצא.

כתב מהר"ל מפראג בספר גבורת ה' (פ"ח) והובא בב"ח (סי' תע"ב) דמדקאמר ריב"ל השמש שאכל כזית מצה בהסיבה יצא, יש ללמוד שכל מה שאוכל מצה בליל פסח לכתחילה צריך הסיבה, דאע"ג דיוצא בכזית אחד, מ"מ אם אכל הרבה הכל היא מצוה אחת, ויותר עדיף שיהא כל אכילתו במצוה, ולפיכך יש לאכול כל האכילה של מצה בהסיבה שהוא דרך חירות. ואכילת כזית שאמרו חז"ל אינו אלא דיוצא בכזית, אבל אכל יותר הכל נחשב אכילת מצה של מצוה.

ובחי' הגרי"ז על הרמב"ם (פ"ז תו"מ ה"ז) כ' דמכאן יצא מקור לדברי הרמב"ם שאם מיסב - כל הסעודה - הרי זה משובח, והיינו דבכזית מצה יצא, אבל משובח הוא אם מיסב בכל הסעודה.

ונראה שהמהר"ל שלמד מכאן דלכתחילי יש להיסב בכל המצה דוקא, לשיטתו שסובר שכל מצה שאוכל בלילה זה מקיים מצוה מה"ת לכן אין לו ראי' לענין הסיבה, רק באכילת מצה, משא"כ הרמב"ם יסבור דיותר מכזית מצה הרי הוא כשאר אכילת רשות, וא"כ מוכח מכאן דכל סעודתו הרי זה משובח.

★★

בגמ': נשים חייבות בארבעה כוסות.

פירש"י שלשה כנגד ג' כוסות שנאמרו בפסוק זה וכוס פרעה בידי וגומר, ורביעי ברכת המזון. המכתב לחזקיהו (בתחילת הפרק ועיין מ"ש שם) העיר דרש"י כאן שינה מפירושו לעיל במשנה דחייב ד' כוסות הוא כנגד ד' לשונות גאולה והוצאתי והצלתי וכו'. ובשדי חמד (מערכת חמץ ומצה סט"ו אות ו') הביא מש"כ אליו הגר"ח ברלין זצ"ל ליישב דברי רש"י עפ"י המבואר בשמות רבה דד' לשונות גאולה הן כנגד ד' הגאולות מד' הגזרות, ובמד"ר (בשלח פכ"ו) מפורשת הד' הגזרות א' וימררו את חייהם, ב' אם בן הוא והמיתן אותו, ג' כל הבן הילוד, וגזירה הרביעית מבוארת במדרש פרשת שמות גזרת תבן לא ינתן להם. וריב"ל דמחייב נשים בד' כוסות משום דאף הן היו באותו הנס, ע"כ דאין כוונתו משום ד' הגאולות מד' הגזרות, שהרי שתי גזרות לא נגזרו על הנשים,